

УДК 657

Рябініна В.В.

здобувач

Національної академії статистики, обліку та аудиту

МЕТОДОЛОГІЯ ОБЛІКУ ВАРТОСТІ КОРПОРАЦІЇ

У статті визначено та проаналізовано методологічні інструменти бухгалтерського обліку вартості корпорації, використання яких забезпечує формування повної, правдивої та релевантної інформації про вартість корпорації в системі обліку. Досліджено місце і роль кожного методологічного інструменту в процесі формування інформації про вартість корпорації.

Ключові слова: методологічні інструменти, оцінка, план рахунків, інфляційні процеси, кругообіг капіталу, інформаційні технології, вартість корпорації.

Рябинина В.В. МЕТОДОЛОГИЯ УЧЕТА СТОИМОСТИ КОРПОРАЦИИ

В статье определены и проанализированы методологические инструменты бухгалтерского учета стоимости корпорации, использование которых обеспечивает формирование полной, правдивой и релевантной информации о стоимости корпорации в системе учета. Исследованы место и роль каждого методологического инструмента в процессе формирования информации о стоимости компании.

Ключевые слова: методологические инструменты, оценка, план счетов, инфляционные процессы, кругооборот капитала, информационные технологии, стоимость корпорации.

Ryabinina V.V. METHODOLOGICAL ASPECTS OF ACCOUNTING FOR CORPORATION'S VALUE

In the article identified and analyzed the methodological tools of accounting the corporation's value, which provide the formation of complete, accurate and relevant information on the corporation's value in the accounting system. Investigated the role and place of each methodological tool in the process of forming information about corporation's value.

Keywords: methodological tools, evaluation, chart of accounts, inflation, the cycle of capital, information technology, corporation's value.

Постановка проблеми. На сьогодні актуальність дослідження методологічного інструментарію бухгалтерського обліку пояснюється його позитивним впливом на загальні якісні характеристики облікової інформації, що формує базу для показників вартості корпорації. На цьому також наголошує у своєму дослідженні О.П. Кундря-Висоцька: «Йдеться передусім не про нові інструменти, а про їх «новий якісний зміст», продиктований сучасними параметрами ринкової трансформації економіки. Внаслідок цього має відбутися суттєве оновлення методології обліку, що в кінцевому підсумку призведе до високого рівня результативності облікової інформації, яка б відповідала тим вимогам, які продиктовані в принципах бухгалтерського обліку як за національними, так і міжнародними стандартами» [1, с. 136].

Про важливість методологічного інструментарію наголошують у своїх працях і дослідники школи Я.В. Соколова: «Сучасний стан теорії і практики бухгалтерського обліку, ступінь їх відповідності економічній дійсності роблять необхідною оцінку поточних можливостей методології обліку за поданням даних про фінансовий стан господарюючих суб'єктів. У цьому зв'язку важливо визначити, наскільки методологічний інструментарій бухгалтерського обліку відповідає інформаційним потребам учасників економічної діяльності. Це передбачає визначення меж можливостей сучасної облікової методології, що, своєю чергою, може дати змогу виявити область нових методологічних завдань, досі не вирішених у сучасній теорії бухгалтерського обліку» [2, с. 108].

М.В. Корягін у своєму дослідженні зазначає, що «розвиток бухгалтерського обліку характеризується розробкою та впровадженням нового методологічного інструментарію та нових методів наукового пошуку, серед яких вагоме місце займає міждисциплінарний підхід. Його застосування дає змогу використовувати розробки вчених інших наукових галузей для подолання проблем, які виникають у сфері бухгалтерського обліку» [3, с. 127].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок у дослідження питань облікової методології зробили вітчизняні та зарубіжні вчені: М.Т. Білуха, І.А. Белобжецький, Ф.Ф. Бугинець, С. Голов, М.Я. Дем'яненко, В.М. Жук, А.Г. Загородній, Ю.А. Кузьмінський, М.В. Кужельний, М.С. Пушкар, М.І. Кутер, С.А. Николаєва, В.Ф. Палій, О.М. Петрук, П.Т. Саблук, Я.В. Соколов, Л.З. Шнейдман та ін.

Незважаючи на широкий спектр проведених досліджень, на сьогоднішній день недостатньо висвітлено питання щодо методологічних інструментів бухгалтерського обліку корпорації. Актуальною є проблематика обліку в корпорації в частині аналітичних підходів до формування її вартості.

Мета статті полягає у визначенні та аналізі методологічних інструментів бухгалтерського обліку та їх впливу на формування інформації про вартість корпорації.

Виклад основного матеріалу дослідження. Ефективне функціонування облікової системи в корпоративному секторі забезпечується належним чином визначеним методологічним інструментарієм системи бухгалтерського обліку для побудови методик обліку конкретних операцій та господарських процесів в корпорації. Кожний обраний елемент методологічного інструментарію необхідно орієнтувати на ефективну технологію облікового процесу з метою повного «входження» визначених об'єктів у первинний облік, у процедури фінансового та управлінського обліку, а згодом – у фінансову звітність.

Серед методологічних інструментів, що мають суттєвий вплив на функціонування облікової системи, а отже, продукування результативної інформації, О.П. Кундря-Висоцька виділяє: 1) оцінку, переоцінку; 2) резерви; 3) метод нарахування; 4) план рахунків; 5) інформаційні технології [1, с. 136].

У світлі вартісної концепції корпорації автором пропонується використання групи методологічних інструментів, які представлено на рис. 1.

Особлива увага, як наголошує у своєму дослідженні М.В. Корягін [4, с. 42], у забезпеченні корис-

тувачів релевантною та надійною інформацією належить саме обліковій оцінці. Про це наголошує і О.П. Кундря-Висоцька: «Зі зростанням обсягів корпоративного сектора економіки України роль оцінки як методологічного інструмента набуває якісно нового значення» [1, с. 137].

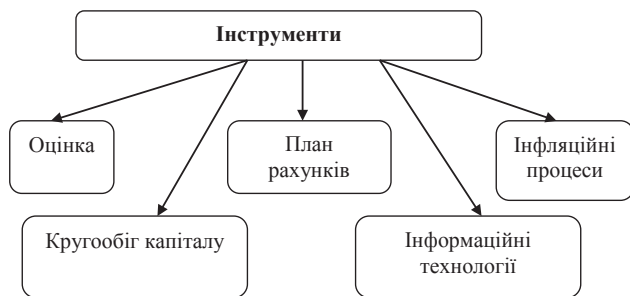

Рис. 1. Методологічні інструменти бухгалтерського обліку вартості корпорації

На думку В.Ф. Палія, оцінка об'єктів бухгалтерського обліку є найбільш важливим фактором, що забезпечує достовірність бухгалтерського обліку та звітності [5, с. 8].

О.А. Лаговська у своєму дослідженні зазначає, що зростання вартості бізнес-одиниці є основою його інвестиційної привабливості, оскільки сьогодні для більшості інвесторів при прийнятті рішення щодо вкладення капіталу в якості критеріїв, на основі яких здійснюється вибір об'єкта інвестування, пріоритетними є показники оцінки ринкової вартості корпорації поруч із показниками її фінансового стану та результатів діяльності [6, с. 121].

На думку М.І. Бондаря, оцінка в системі обліку повинна бути доповнена методами економічного аналізу з метою виявлення чинників, які є «рушійними» при збільшенні вартості корпорації з метою подальшого розроблення і реалізації стратегії, що має найбільш позитивно впливати на величину вартості підприємства [7, с. 27].

Проблемам бухгалтерської оцінки присвячені численні дослідження вітчизняних науковців, серед яких: М.І. Бондар, С.Ф. Голов, М.Д. Корінько, Л.Г. Ловінська, Н.М. Малога, М.С. Пушкар, І.В. Супрунова, Г.Б. Титаренко, Н.М. Урбан, І.Й. Яремко та ін.

Здійснення оцінки об'єктів бухгалтерського обліку є однією з найважливіших передумов формування достовірної та релевантної інформації системою бухгалтерського обліку, а знання її концептуальних основ дає змогу користувачам розуміти сутність даних, що підлягають розкриттю у фінансовій звітності, сприяють прийняттю ефективних управлінських рішень [3, с. 78].

Отже, в умовах зростання інформаційних потреб відповідних груп зацікавлених користувачів щодо вартості корпорації на фінансовому ринку змінюються запити щодо оціночної методології, яка використовується в системі бухгалтерського обліку, тому особливої уваги потребує здійснення наукових досліджень щодо застосування різних методичних підходів до оцінки об'єктів бухгалтерського обліку, зокрема в частині інформації про вартість корпорації.

Іншим важливим методологічним інструментом обліку вартості корпорації є план рахунків бухгалтерського обліку. Розробка оптимального плану рахунків, що забезпечує взаємозв'язок між рахунками, здійснюється співробітниками корпорації з урахуванням специфіки діяльності. План рахунків є ефективним засобом поточного контролю й оператив-

ного аналізу, він сприяє групуванню інформації стосовно діяльності корпорації, даючи змогу своєчасно зрозуміти сутність процесу ведення бізнесу і переорієнтувати його в міру необхідності [1, с. 140].

Гнучка структура плану рахунків дає можливість запровадження нових балансових рахунків, рахунків доходів та витрат без порушень принципів бухгалтерського обліку. Керівництво корпорації самостійно, на власній розсуд регламентує ведення синтетичного та аналітичного обліку, що необхідно для складання основних форм звітності та пояснень до них, успішного проведення консолідації фінансової звітності та заповнення додатків до фінансової звітності.

Крім детальної розбивки рахунків на субрахунки на підставі поділу на укрупнені групи, необхідно здійснювати аналітику за показниками в розрізі ключових аспектів діяльності: фінансової (прибуток, знижки, запас товарів у днях роботи, валовий прибуток); відносин зі споживачами (частка ринку, індекс задоволеності споживачів, кількість відвідувачів); організації бізнес-процесів (відсоток своєчасно виконаних замовлень, кількість днів від отримання замовлення до його доставки); економічного зростання та розвитку (індекс задоволеності співробітників) [8, с. 76].

Таким чином, план рахунків як важливий методологічний інструмент має значний вплив на порядок формування інформації про вартість корпорації як у первинних документах, так і у фінансовій звітності.

У бухгалтерському обліку підлягають відображенню наслідки впливу інфляційних процесів щодо зміни вартості та структури активів, зобов'язань та капіталу, до яких призводять коливання цін на ринку. Як зазначає Н.А. Остап'юк, побудова системи належного висвітлення інформації про вплив інфляційних процесів на показники вартості корпорації в системі бухгалтерського обліку передбачає визначення їх природи та здійснення відповідної систематизації з подальшим урахуванням в обліку. Динаміка цін в економіці визначає і вартість корпорації, величину його власного та залученого капіталу, вносить певні корективи щодо облікового відображення господарських процесів та відповідних результатів діяльності [9, с. 110].

На вплив інфляційних процесів звертає свою увагу низка вітчизняних та зарубіжних дослідників, серед яких: Т.П. Єлісеєва, Є.В. Калюга, Р.Г. Каспіна, Р.С. Коршикова, А.С. Логінов, О.В. Москаленко, Е. Новак, М.В. Новікова, Л.В. Пашковська, А.Б. Сич, М.А. Снітко, Я.В. Соколов, І. Яроцук.

«У разі зростання темпів інфляції використання даних бухгалтерського обліку має такі проблеми: вартість активів суттєво знижується, що впливає на структуру балансу та обумовлює зниження його валюти, змінює рівень витрат діяльності, зокрема амортизації, спотворює фінансовий результат; купівельна спроможність грошових коштів, що належать корпорації, суттєво скорочується, що впливає на потенційну корисність грошей, однак цей чинник не знаходить відображення в бухгалтерському обліку, оскільки грошова маса не змінюється; порівнянність показників фінансової звітності і поточного бухгалтерського обліку за різні звітні періоди стає неможливою» [10, с. 142–143; 11, с. 11].

Польський дослідник Е. Новак зазначає, що «в умовах інфляції активи і пасиви, а також витрати, доходи і фінансові результати, які відносяться до різних періодів, не є порівняними між собою, якщо мова йде про їх реальну вартість. Інформація про вартість цих категорій за умов інфляції є малоприсадною для

проведення оцінки фінансового стану корпорації, а також прийняття економічних рішень, тому що вони не відображають їх реальний стан. В умовах інфляції зростання реальної вартості капіталу є більш вільним від зростання обороту, який виникає з номінального рівня. Крім того, якщо інфляція є високою та її рівень перевищує номінальний рівень обороту, може бути знижена реальна вартість капіталу» [12, с. 39].

Польський учений збільшення капіталу в умовах інфляції називає «інфляційним зростанням», тобто таке зростання вартості активів і доходу виникає зі зростання цін, а не ефективності господарювання [9, с. 123–124].

Відображення в бухгалтерському обліку впливу інфляційних процесів вимагає перегляду правил ведення бухгалтерського обліку. Базові засади підготовки інформації, до яких належать принципи бухгалтерського обліку, забезпечують достовірність показників облікових реєстрів та звітності.

Відповідно, навіть в умовах інфляційної економіки необхідним є підбір таких напрямів використання методів бухгалтерського відображення господарських процесів, які б дали можливість дотримуватися принципів бухгалтерського обліку з одночасним усуненням недоліку застарілості його даних, максимальній наближеності балансової вартості корпорації до її ринкової вартості [9, с. 109].

Отже, в сучасних умовах господарювання інфляційні процеси за напрямками їх впливу на майно, зобов'язання та капітал корпорації виступають важливим методологічним інструментом при побудові обліку вартості корпорації.

Сьогодні в умовах ринкової трансформації економіки інформаційні технології виступають потужним механізмом, який здатний забезпечити високий рівень ефективності функціонування облікової системи в корпорації.

Корпоративні інформаційні системи (КІС) дають змогу мінімізувати витрати, підвищити ефективність та прозорість бізнес-процесів, а головне – забезпечувати оперативність отримання даних щодо основних показників діяльності корпорації та формування на цій основі інформації щодо її вартості.

Більшості українських корпоративних структур притаманні проблеми, вирішення яких досягається шляхом запровадження КІС, серед них:

- складна система розподілу повноважень між головною компанією а виробничими підрозділами, дочірніми та залежними підприємствами, тобто розподілення показників господарської діяльності на плановані з центру і обумовлені в місцях;
- різноманіття товарно-матеріальних і фінансових потоків, яке обумовлене наявністю елементів вертикальної (за стадіями технологічного циклу) та горизонтальної (регіональний та дивізійний поділ праці) інтеграції;
- різноманіття ринків збуту, що відрізняються за своєю місткістю й еластичністю попиту за ціною;
- різноманіття видів діяльності (виробництво, послуги, торгівля, будівництво) і, як наслідок, необхідність додаткового розмежування за видами діяльності в системі управлінського обліку й планування;
- ускладнена система контролю й стимулювання діяльності підрозділів, що в ідеалі повинна охоплювати всі фактори господарської діяльності;
- контрольовані підрозділами й забезпечувати уніфікацію (тобто рівність стимулювання за однаковий внесок у фінансові результати компанії різних підрозділів);

– різний характер виробничого процесу за різними видами діяльності та, як наслідок, різні способи обліку витрат і фінансових результатів;

– недостатня якість інформаційного забезпечення процесу прийняття управлінських рішень (недостатня повнота, вірогідність та оперативність одержання даних менеджерами всіх рівнів управління);

– недостатня регламентованість документообігу і, як наслідок, зниження ефективності систем обліку й контролю діяльності компанії [1, с. 142–143].

Зазначені фактори є компонентами єдиної системи оптимального формалізованого (кількісного) планування, бюджетування та, відповідно, бухгалтерського обліку. Запровадження КІС у корпорації дасть змогу пов'язати окремі аспекти її господарської діяльності в єдину облікову політику, оптимальну з погляду формування вартості корпорації.

Іншим методологічним інструментом бухгалтерського обліку вартості корпорації виступає кругообіг капіталу.

Концептуальні підходи до вартісного виміру капіталу в бухгалтерському обліку досліджувала Т.Г. Камінська [13], яка здійснила спробу узагальнити концепції вартісної оцінки залежно від зміни мети оцінки на окремих стадіях кругообігу капіталу корпорації. Науковець доводить, що на стадії формування капіталу корпорації доцільно використовувати історичну оцінку, яка є основою бухгалтерської концепції. Для оцінки немонетарних активів, які надходять від засновників, і якості внесків необхідна оцінка за узгодженою із засновниками вартістю, зафіксованою в засновницьких договорах, а при безоплатних надходженнях проводиться оцінка за ринковою вартістю.

Проте для адекватної оцінки руху капіталу в процесі фінансово-господарської діяльності корпорації необхідне відображення в бухгалтерському обліку реального, а не номінального збереження капіталу, яке є одним з основних фінансово-економічних умов його стабільного розвитку. Це пов'язано як із розвитком процесів інфляції чи дефляції, які є атрибутами ринкової економіки, так і з об'єктивними процесами зміни вартості об'єктів обліку і вартості корпорації в цілому [13, с. 9].

Таким чином, кругообіг капіталу корпорації як показник кількісних та якісних джерел фінансування і розвитку корпорації потребує методологічного опрацювання в системі бухгалтерського обліку, оскільки прямо та опосередковано впливає на формування вартості корпорації.

Висновки. Зміст «нової ідеології» бухгалтерського обліку вартості корпорації визначають методологічні інструменти, використання яких, на нашу думку, вплине на коригування методик бухгалтерського обліку вартості корпорації. Облікові дані, одержані в результаті «оновленої методології», забезпечать більш повне та якісне розуміння діяльності корпорації та формування на цій основі інформації про її вартість.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Кундря-Висоцька О.П. Методологічні особливості обліку в системі корпоративного управління / О.П. Кундря-Висоцька // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України: зб. наук. праць; Державний вищий навчальний заклад «Українська академія банківської справи Національного банку України». – Суми, 2009. – Вип. 25. – С. 134–144.
2. Правдюк Н.Л. Огляд шляхів розвитку теорії бухгалтерського обліку у контексті міжнародного досвіду / Н.Л. Правдюк // Збірник наукових праць ВНАУ. Серія «Економічні науки». – 2014. – № 2 – С. 103–114.

3. Корягін М.В. Бухгалтерський облік у системі управління вартістю підприємства: теоретико-методологічні концепції: [монографія] / М.В. Корягін. – Львів: ЛКА, 2012. – 389 с.
4. Корягін М.В. Оцінювання вартості підприємств в системі бухгалтерського обліку: [монографія] / М.В. Корягін. – Львів: Інтерсервіс, 2012. – 262 с.
5. Палий В.Ф. Бухгалтерский учет: субъективные суждения и объективные реалии / В.Ф. Палий // Бухгалтерский учет. – 2004. – № 9. – С. 5–10.
6. Лаговська О.А. Модифікація завдань бухгалтерського обліку в умовах управління, орієнтованого на максимізацію вартості підприємства / О.А. Лаговська // Вісник Житомирського державного технологічного університету. Економічні науки. – 2011. – № 2 (56). – С. 120–125.
7. Бондар М.І. Бухгалтерський облік у системі управління вартістю підприємства / М.І. Бондар // Вісник ЖДТУ. – № 3 (53). – С. 27–29.
8. Каспина Р.Г. Практическое применение международных стандартов финансовой отчетности в России / Р.Г. Каспина. – М.: Бухгалтерский учет, 2006. – С. 219.
9. Остап'юк Н.А. Развитие теории та методології облікового відображення інфляційних процесів: [монографія] / Н.А. Остап'юк. – Житомир: ЖДТУ, 2012. – 348 с.
10. Ловінська Л.Г. Оцінка в бухгалтерському обліку: [монографія] / Л.Г. Ловінська – К.: КНЕУ, 2006. – С. 142–143.
11. Каспина Р.Г. Финансовый учет в условиях инфляции: [учеб. пособ.] / Р.Г. Каспина, А.С. Логинов. – М.: Омега-Л, 2007. – С. 11.
12. Nowak E. Zaawansowana rachunkowosc zarzadcza / E. Nowak. – Warszawa: Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, 2003. – 311 s. – S. 39.
13. Камінська, Т. Концептуальні підходи до вартісного виміру капіталу в бухгалтерському обліку / Т. Камінська // Бухгалтерський облік і аудит. – 2010. – № 11. – С. 6–12.